

## Türkiye Türkçesinde Bulunma Hâli Kategorisi

Semra Alyılmaz\*

**Özet:** Bulunma hâli kategorisi Türkçe dil bilgisi kitaplarında ve dil bilim terimleri sözlüklerinde genelde farklı terimlerle karşılanmış; yüzeysel olarak ele alınıp incelenmiş; bu kategoriden ziyade, kategorinin yapımında kullanılan yalnızca bir morfem (biçimbirim) (/+TA/) dikkatlere sunulmuştur. Oysa diğer hâl kategorilerinde olduğu gibi bulunma hâli kategorisinin yapımında da eklerin yanısıra farklı görev öğelerinden de (Ø, ek+ek, ek+edat, edat) yararlanılmaktadır. Bu makalede ana çizgileriyle Türkçenin hâl kategorisi hakkında bilgi verildikten sonra “Türkiye Türkçesinde bulunma hâli kategorisi” üzerinde durulmakta ve konunun öğrenimi ve öğretimi açısından bulunma hâli kategorisinin “yerde bulunma hâli kategorisi” ve “zamanda bulunma hâli kategorisi” başlıkları altında incelenmesinin gerekliliği vurgulanmaktadır.

**Anahtar Sözcükler:** Türkiye Türkçesi, hâl kategorisi, bulunma hâli kategorisi, yerde bulunma hâli kategorisi, zamanda bulunma hâli kategorisi

## Locative Case Category In Turkey Turkish

**Abstract:** In the Turkish grammatical books, the locative case category is usually met with different terms; superficially examined; rather than this category, only one morpheme used in the formation of the category (/+TA/) is presented. Yet, as in the other case categories, along with suffixes, various agents (Ø, suffix, suffix+suffix, suffix+preposition, preposition) are employed in the formation of the locative case category.

The present article, after providing information regarding the case category of Turkish in its basic lines, considers “The locative case category in Turkey Turkish” and highlights the necessity that the locative case category is to be studied under the topics “locative case category in location” and “locative case category in time,” in terms of the learning and teaching of the subject matter.

**Key words:** Turkey Turkish, case category, locative case category, locative case category in location, locative case category in time

---

\* Yrd. Doç. Dr., Atatürk Üniversitesi Kâzım Karabekir Eğitim Fakültesi Türkçe Eğitimi Bölümü Öğretim Üyesi

### 1. Türkçe’de Hâl Kategorisi Üzerine:

“Hâl kategorisi” Türkçe dil bilgisi kitaplarında ve dil bilim terimleri sözlüklerinde “Adlarda Çekim / İç Çekim Hâlleri, Dış Çekim Hâlleri”, “Türkçede İsmi Hâlleri ve Hâl Ekleri”, “Hâl Ulamı”, “Türkçede Durum”, “İsim İşletme Ekleri”, “Hâl Ekleri ve İsmi Hâlleri”, “İsim Çekim Ekleri”, “Ad Durumları”, “İsmi Hâlleri”, “Çekim Ekleri”, “Ad Durumu”, “Hâl Kategorisi”, “Kavram İlişkileri / Çekimli Yapılar / İsim Çekimleri / Hâl ve Hâl Çekimi”...vb. başlıklar altında ele alınmış; konuyla ilgili tanımlara, izahlara yer verilmiştir (Mert, 2003, 25).

Zeynep Korkmaz, *Gramer Terimleri Sözlüğü* adlı eserinde “hâl kategorisi” için şunları kaydetmektedir:

*Hâl (Alm. Kasus, Fr. Cas, İng. Case, Osm. Ahvâl-i isim): İsmi cümle içinde bulunduğu dilbilgisi şekli; yalın ve eklerle genişletilmiş olarak aldığı geçici durum. Türkçe’de isimler yalın, yükleme, ilgi, bulunma, yönelme, çıkma hâllerinde bulunurlar:*

*Yalın hâl kapı (kapı kırıldı).*

*Yükleme hâli kapıyı (kapı+y+ı çaldı).*

*İlgi hâli kapının (kapı+nın kolu)*

*Yönelme hâli kapıya (kapı+ya gitti); ev+e doğru, bu+na göre.*

*Bulunma hâli kapıda (kapı+da kaldı).*

*Çıkma hâli kapıdan (kapı+dan çıktı) vb.*

*Türkçe’nin tarihî devirlerinde eşitlik (equativus: +çA); yön gösterme (direktivus: +gAru) ve vasıta (instrumentalis: +<sup>0</sup>n) hâlleri de belirtilen özel hâl ekleri ile karşılanırdı. Bugün bu hâller Türkiye Türkçesi’nde yerlerini edatlara bırakmıştır (Korkmaz, 1992, 77).*

Talat Tekin, *Orhon Türkçesi Grameri* adlı eserinde “Ad Durumları” başlığı altında adın 9 durumunun olduğunu belirtir:

*Yalın durum, ilgi durumu, belirli nesne durumu, verme-bulunma durumu, bulunma-çıkma durumu, yönelme durumu, eşitlik durumu, araç durumu, birliktelik durumu (Tekin, 2003, 105).*

Yazdığı esere *Eski Türkiye Türkçesi* adını koyan Faruk Kadri Timurtaş da hâl kategorisini “İsim Çekimi” alt başlığı altında ve 7 grupta inceler:

*1. Genitiv eki, 2. Dativ eki 3. Akkuzativ eki 4. Lokativ eki 5. Ablativ eki 6. Ekvativ (eşitlik) eki, 7. Cihet (direktiv eki) (Timurtaş, 1981, 68-75).*

Timurtaş’ın hâl kategorilerini, ilgili hâl kategorilerinin yapımında kullanılan görevli öğelerden (eklerden) hareketle adlandırdığı dikkati çekmektedir.

Ahmet Buran, *Anadolu Ağızlarında İsim Çekim (Hâl) Ekleri* adlı

kitabının “Türkçe’de İsmi Hâlleri ve Hâl Ekleri” başlıklı bölümünde tarihî ve çağdaş Türk lehçe ve ağızlarında hâl kategorisi, Türkçe hâl kategorisi hakkında söylenenler, kullanılan terimler, yapılan sınıflandırmalar hakkında ayrıntılı olarak bilgi verir. Eserinde A. Von Gabain, M. Rasanen, A. Caferoğlu, F. Kadri Timurtaş, J. Eckmann, Y. Memmedov, N. Memmedov, F. R. Zeynelov, J. Deny, A. N. Kononov, Konstantin Lubimov, Kemal Demiray, Haydar Ediskun, T. N. Gencan, K. Bilgegil, Tahsin Banguoğlu, Muharrem Ergin, Doğan Aksan, Vecihe Hatiboğlu, Zeynep Korkmaz, Turgut Günay, Efrasiyap Gemalmaz, Tuncer Gülensoy... gibi değerli araştırmacıların konuyla ilgili görüşlerine ayrıntılı olarak yer veren Buran, Türkçede hâl kategorisini oluşturan kategorileri ve bu kategoriler için kullanılan terimleri şöyle belirtmektedir:

1. **Yalın**, *asıl, belirsiz, adlamlık, salt, adlamalık, doğru, dolaysız, asli, gövde ve kim (hâli / durumu)*
2. **Tamlama**, *ilgi, tamlayan, iyelik, bağlamlık, türlük, düşüm, katılma, kimi (hâli / durumu)*
3. **Belirtme**, *belirtimlik, yükleme, yapma, etkilenme, geçiş, kimi (hâli / durumu)*
4. **Yönelme**, *verme, yaklaşma, verimlik, vermelik, girme, yakınlık, istikamet, kime (hâli / durumu)*
5. **Bulunma**, *kalma, orunlamlık, orunlamalık, düşüm, kimde (hâli / durumu)*
6. **Çıkma**, *uzaklaşma, ayrılma, kopumluk, kopmalık, düşüm, kimden (hâli / durumu)*
7. **Vasıta**, *araç, bağlama, kaygıtlık, araçlı, araçlık, ile âletlik, bilelik, birlikte, kimle (hâli / durumu)*
8. **Eşitlik**, *görelilik, kimce (hâli / durumu)*
9. **Yön gösterme**, *yön, cihet (hâli / durumu)* (Buran, 1996, 22-23). Buran, anılan eserde ilk sırada verilen terimleri tercih ederek hâl kategorisinin Anadolu ağızlarındaki durumunu da bu sistem dâhilinde inceler.

Gürer Gülsevin *Eski Anadolu Türkçesi’nde Ekler* adlı çalışmasında hâl kategorisini “İsim Hâl Ekleri (“Yalın hâl”, “Tamlama hâli”, “Belirtme hâli”, “Yönelme hâli”, “Bulunma hâli”, “Ayrılma hâli”, “Vasıta hâli”, “Eşitlik hâli”)” başlığı altında ayrıntılı olarak ele alıp incelerken (Gülsevin, 1997, 1-78); Gülsel Sev de *Tarihî Türk Lehçelerinde Hâl Ekleri* adlı çalışmasında tarihî Türk lehçelerindeki hâl kategorisini (Ahmet Buran’ın yaptığı tasnifte olduğu gibi) 9 alt başlık altında (Sev, 2007, 40) değerlendirir.

Dile modern dil bilimin ilke ve yöntemleriyle yaklaşan Efrasiyap Gemalmaz, hâl kategorisinin ad soylu kavram işaretlerinin görevli dil öğeleri ile

kullanılarak, birbirleriyle ve yüklemle kurdukları ilişkiler sonucunda oluştuğunu ve gerçekte tümleş bloklarını oluşturduklarını kaydetmektedir (Gemalmaz, 1992, 111).

Gemalmaz tarafından başlatılan ve yüksek lisans / doktora öğrencileri tarafından geliştirilerek devam ettirilen hâl kategorisi ile ilgili anlam esaslı işlevsel bakış açısı ışığında Türkçede hâl kategorisinin esas itibarıyla şu alt gruplardan oluştuğu belirlenmiştir<sup>1</sup>:

1. Yalın Hâl
2. Seslenme Hâli
3. Özne Hâli
4. Nesne Hâli
  - 4.1. Belirtisiz Nesne Hâli
  - 4.2. Belirtili Nesne Hâli
5. Belirten Hâli
6. Belirtilen Hâli
7. Bulunma Hâli
  - 7.1. Zamanda Bulunma Hâli
  - 7.2. Yerde (Mekânda) Bulunma Hâli
8. Ayrılma Hâli
9. Çıkışlık / Kaynak Hâli
10. Yönelme Hâli
11. Yaklaşma Hâli
12. Birliktelik-Berberlik Hâli
13. Karşıtlık Hâli
14. Hedef Hâli

1 Türkçenin derin yapısı ve diğer dünya dillerindeki hâl kategorilerinin durumu dikkate alınarak oluşturulan bu sınıflandırma yeni bilgiler ışığında geliştirilebilecek bir özellik taşımaktadır. Tasnifte dikkatlere sunulan belirten hâli ile belirtilen hâlinin adlarla yüklem arasında değil; adlarla adlar arasında ilişki sağlaması sebebiyle hâl kategorisi içinde değerlendirilmemesi daha uygun olacaktır. Bazı kategorilerin isim hâl kategorisi içinde yer almaması gerektiği hususunda son derece kıymetli ve ilgi çekici görüşler mevcuttur. Bu görüşlerden biri de Leyla Karahan'a aittir. Karahan "Yükleme (Accusative) ve İlgi (Genitive) Hâli Ekleri Üzerine Bazı Düşünceler" başlıklı makalesinde şunları kaydetmektedir: ... *Yükleme ve ilgi hâli ekleri, diğer hâl ekleri gibi ileriye doğru münasebetler kuran ekler değildir. Fonksiyonları eklendikleri kelimelerle sınırlıdır. Yükleme hâli eki, nesnenin belirticisidir; nesne yapıcı değildir. Var olan nesneye belirlilik kazandırır. İlgi hâli eki de isme belirtme, sahiplik, mensubiyet, ilgi vb. anlam kazandıran bir ektir. Yükleme ve ilgi hâli ekinin bu fonksiyonları, "ismin kendi dışındaki kelimelerle münasebetini ifade eden bir gramer kategorisi" şeklinde tanımlanan "hâl" kavramına uygun düşmemektedir. Bu iki ekin hâl eki sayılması doğru değildir. Yükleme hâli vardır; ancak bu hâl eksizdir. Ek yükleme hâlindeki nesnenin belirticisidir. İlgi hâlinin varlığı meselesi tartışmalıdır. Ancak burada da ek belirtme görevi yapmaktadır. İşte bu sebeple hâl ekleri değerlendirilirken, her iki ekin de başka kelimelerle münasebet kuran ekler olmadıkları noktasından hareketle diğer hâl eklerine benzemedikleri hususu göz önünde bulundurulmalı ve bu iki ek hâl kategorisi içinde değil, ayrı bir kategori içinde işlenmelidir (Karahan, 1999, 610).*

15. Sebep Hâli
16. Vasıta Hâli
17. Görelilik Hâli
18. Nasıllık Hâli
19. Nicelik Hâli
- 19.1. Kesin Değer Hâli
- 19.2. Yaklaşık Değer Hâli
20. Karşılaştırma Hâli
21. Sınırlandırma Hâli
- 21.1. Yerde Sınırlandırma Hâli
- 21.2. Zamanda Sınırlandırma Hâli
22. Benzetme Hâli (Alyılmaz, 1994; Börekçi, 1995; Alyılmaz, 1998; Daşdemir, 2000; Kara, 2001; Mert, 2002... vd.).

Günay Karaağaç, 2009 yılında yayımlanan *Türkçenin Söz Dizimi* adlı eserinin “Ekli ve Edatlı Hâl Çekimi” başlıklı bölümünde hâl kategorisiyle ilgili bilgi verdikten sonra Efrasiyap Gemalmaz ve öğrencilerinin yapmış olduğu sınıflandırmanın bir benzerine yer verir ve bu tasnif içinde yer alan her kategoriye örneklerle ayrıntılı olarak açıklar:

*İsimler, söz öbekleri ve cümleler içinde, başka söz, niteleyici ve öğelerle değişik ilişkiler içinde bulunurlar. İşte varlık ile varlık ve varlık ile eylem ilişkilerinin adlarına, Türkçede isim hâl ekleri ve çekim edatları diyoruz. Bu çekim ek ve edatları, bütün diller gibi Türkçenin de başlıca söz yapıştırmacılarıdır. Bunlar, isim-isim, isim-fül ilişkisini sağlamakta, sözleri bir araya getirmekte kullanılan başlıca öğelerdir. Türkçe, eski devirlerden beri isim çekimini eklerle, edatlarla ve bazen de hem ek hem edatlarla yapmaktadır.*

1. Yalın hâl (nominative)
2. İlgi hâli (genitive)
3. Yapma hâli (accusative)
4. Yaklaşma hâli (dative)
5. Bulunma hâli (locative)
6. Uzaklaşma hâli (ablative)
7. Vasıta hâli (instrumental)
8. Eşitlik hâli (equative)
9. Yön hâli (directive)
10. Sebep hâli (causative)

11. *Karşılaştırma hâli (comparative)*

12. *Benzerlik hâli (similative)*

13. *Sınırlama hâli (terminative, limitative)* (Karaağaç, 2009, 57-81).

Yukarıda farklı bilim insanları tarafından farklı tasnif ve adlarla dikkatlere sunulan her bir kategori Türkçenin tarihî ve çağdaş lehçe ve ağızları da göz önünde bulundurularak ayrı ayrı ele alınıp incelenecek nitelik taşımaktadır. Bu yazıda bulunma hâli kategorisinin daha iyi anlaşılabilmesini sağlamak ve bu kategorinin öğrenimi ve öğretimi sırasında ortaya çıkan sorunların giderilmesine katkı sağlamak amacıyla Türkiye Türkçesindeki kullanımı ve özellikleri üzerinde durulacaktır.

## 2. **Bulunma hâli kategorisi:**

Türkiye Türkçesi ve ağızları ile ilgili birbirinden değerli çalışmaların sahibi Zeynep Korkmaz, *Türkiye Türkçesi Grameri (Şekil Bilgisi)* adlı eserinde “Bulunma Durumu” başlığı altında şu bilgilere yer vermektedir:

*Bulunma Durumu (Alm. Locativ; Fr. Locatif; İng. Locative Osm.mef'ûlün fih): +DA eki ile karşılanan bulunma durumu, genellikle fiildeki oluş ve kılışın yerini bildiren ad durumudur. Ancak, buradaki yer kavramı, yalnızca somut bir yer kavramı değildir. Fiildeki harekete sahne olan her türlü somut ve soyut kavramları karşılayan adlar bulunma durumuna girebilir. Dolayısıyla bu durum, eklendiği ad ile fiil arasındaki bağlantı özelliği açısından, bulunma ve yer gösterme kavramına koşut olarak zaman, iş, süreklilik, içinde olma, tarz bildirme, karşılaştırma, gösterme, vasıta, amaç, sebep vb. ifadeleri de içine alır (Korkmaz, 2003, 289).*

Bulunma hâli, ad ve ad soylu sözcüklerin işaretli (/+.../) veya işaretsiz (/+Ø/) görevli dil öğeleri (ekler, edatlar, ek+ekler, ek+edatlar ve (+Ø)) ile birlikte kullanılarak cümlede işin, eylemin yapıldığı zamanı veya gerçekleştiği mekânı (yeri) bildirdikleri kategorinin adıdır.

Bulunma hâli kategorisi, konuyla ilgili kaynaklarda genelde, yerde bulunma yönü ön plana çıkarılarak ele alınmış ve adlandırma da buna göre yapılmıştır. Bulunma hâli kategorisinin iki önemli dalından birini oluşturan “zamanda bulunma hâli” ise bulunma hâlinin yapımında kullanılan biçimbirimlerin (özellikle de /+TA/ biçimbiriminin) fonksiyonları içinde değerlendirildiğinden hep ikincil durumda kalmıştır:

*İsmin -de durumu (Locatif): İsmin -de durumu, ismi fiile bağlayan ve -genellikle- fiilin, kendi içinde, üstünde, üzerinde oluştuğunu belirtmek üzere ismin girdiği durumdur (Ediskun, 1988, 112).*

Doğan Aksan yönetiminde Neşe Atabay, İbrahim Kutluk ve Sevgi Özel tarafından hazırlanan *Sözcük Türleri* adlı eserde bulunma hâli kategorisi şöyle

tanımlanmaktadır:

*Kalma Durumu: Ad ya da ad görevinde kullanılan sözcüklere –de durum ekinin getirilmesiyle anlatılır; kalma içinde olma bildirir. Bu ekin ünlü uyumlarına göre değişimleri –de, -da; -te, -ta biçimindedir (Atabay vd., 1983, 42).*

Fuat Bozkurt da *Türkiye Türkçesi* adlı eserinde bulunma hâli kategorisi için şunları kaydetmektedir:

*Bulunma durumu bir yerde bulunmayı anlatır. Eklendiği adda kalma, içinde bulunma bildirir. Ünlü ve ünsüz uyumlarına göre çeşitlemeleri vardır. Böylece –da/-de, -ta/-te biçimlerinde kullanılır (Bozkurt, 1995, 116-117).*

Nurettin Demir ve Emine Yılmaz tarafından hazırlanan *Türkçe El Kitabı*'nda da konuyla ilgili olarak şu bilgilere yer verilmektedir:

*Bulunma Hâli –DA: Fiilin gösterdiği oluşun geçtiği yeri bildirir. Burada yerden anlaşılması gereken oluşun geçtiği her türlü soyut ve somut kavramdır: ev-de, yol-da, gece-de. Kaynaklarda lokatif, kimde hali, kalma hali, ismin de hali gibi adlarla da geçer (Demir-Yılmaz, 2003, 185).*

Bazı araştırmacılar da yaptıkları çalışmalarda bulunma hâli kategorisinin yalnızca yer / mekân bildirme özelliğinden bahsetmiş; bu kategorinin zaman bildirme yönüne hiç değinmemiş ve ilgili örneklere de yer vermemişlerdir:

*Kalma Durumu (Alm. Locativ; Fr. Locatif; İng. Locative): Adın –da (-de) almış durumudur. Kalma durumu birinin ya da bir şeyin bulunduğu yeri belirtir:*

*Gözlüğümü evde unutmuşum.*

*Sizi Topkapı Müzesi'nin önünde gördüm.*

*Evin yakınında bir lokanta var.*

*Türkiye'de kaç gün kalacaksınız? (Koç, 1990, 113).*

Birbirinden tamamen farklı iki ayrı tümlecin (yer tümleci / dolaylı tümleç ve zaman tümleci / zaman bildiren zarf tümleci) alt yapısını oluşturan bulunma hâli kategorisinin “Yerde Bulunma Hâli” ve “Zamanda Bulunma Hâli” başlıkları altında incelenmesi konunun öğrenimi ve öğretimi bakımından büyük önem taşır.<sup>2</sup> Bu makalede konu, belirtilen iki ana başlık altında incelenmektedir.

### 2.1. Yerde Bulunma Hâli:

Görevli dil öğeleri (Ø (işaretsiz morfemler), ekler, ek+ekler, ek+edatlar, edatlar) üzerlerine getirildikleri ad ve ad soylu sözcüklerle yüklem arasında geçici ve özel bir ilişki kurarak onları tümleçleştirirler. Yani ad ve ad soylu sözcükleri yüklem özel belirleyicileri, açıklayıcıları, tümleçleri yaparlar.

<sup>2</sup> Konu ilk kez bu başlık altında Dr. Cengiz Alyılmaz tarafından *Orhun Yazıtlarının Söz Dizimi* (Erzurum, 1994) adlı eserde ele alınıp incelenmiştir.



Yerde bulunma hâli kategorisi, ad ve ad soylu sözcüklerin üzerlerine /+Ø/ ve /+TA/ biçimbirimini alarak cümlede işin yapıldığı, gerçekleştiği yeri / mekânı bildirdikleri kategorinin adıdır.

Yerde bulunma hâli kategorisindeki sözcükler / sözcük öbekleri ait oldukları cümlelerin **yer tümleçlerini** (alışlagelmiş terimiyle **dolaylı tümleçlerini**) oluştururlar.

Örnekler:

*Doğu Karadeniz’de meydana gelen sel Trabzon+Ø, Rize+Ø ve Artvin’de birçok evin yıkılmasına neden oldu.*

*Tarihî şehir Erzurum’da yıllarca oturduk.*

*Eylerimizde ağırlardık eskiden konuklarımızı.*

*Uçağımız gökyüzünde bir kuş gibi uçuyordu artık.*

*Karanlık ve soğuk sınıfta saatlerdir elektriklerin gelmesini bekledik.*

Türkçe söz diziminde vurgulanmak istenen öğelerin ya yüklemleştirildiği veya yükleme yaklaştırıldığı bilinmektedir. Örneğin:

“Ben onun her şeyi idim.” cümlesinin öznesi durumundaki “ben” sözcüğü vurgulanmak istendiğinde cümle “Onun her şeyi ben idim.” şeklinde ifade edilebilmektedir. “Ben” sözcüğü bu durumda cümlenin mantıki olarak öznesini; gramatikal olarak ise yüklemine oluşturur.

Yerde bulunma hâli durumundaki bir sözcük veya sözcük öbeğinin de cümlede yer bildirmesi ve yer tümleci (dolaylı tümleç) yapması gerekirken benzer şekilde kullanılarak yüklemleştirildiği görülür. Örneğin:

“Annem şimdi Ankara’da bulunmaktadır.” cümlesinde yerde bulunma hâli kategorisindeki cümlenin yer tümlecini oluşturan “Ankara’da (Ankara+da)” sözcüğü vurgulanmak istendiğinde “Annem şimdi Ankara’dadır.” şeklinde ifade edilebilmektedir. “Ankara’da” sözcüğü bu durumda cümlenin mantıki olarak yer tümlecini; gramatikal olarak ise yüklemine oluşturur. Hem yerde bulunma hâli kategorisinin hem de cümle öğelerinin (özellikle yer tümlecinin / dolaylı tümlecin) öğretimi sırasında bu husus üzerinde durmak gerekir. Çünkü Türkçeyi ikinci dil olarak öğrenenler, Türkçe söz diziminin bu inceliğini anlamakta güçlük çekmektedirler. Ana dili Türkçe olanların büyük kısmının da bu ayrıntının çok da farkında oldukları söylenemez. Kendilerine “Türkçe söz diziminde işin, eylemin gerçekleştiği yeri bildiren sözcükler cümlenin yer tümlecini / dolaylı tümlecini oluştururlar. “Annem şimdi Ankara’dadır.” cümlesinde (ve benzeri cümlelerde) neden yerde bulunma kategorisindeki sözcük veya sözcük öbeği cümlenin yer tümlecini değil de yüklemine oluşturmaktadır?” sorusu sorulduğunda bu ayrıntıyı fark edebilmektedirler.

Türkçe söz diziminde görevli dil öğeleri vurguladıkları, belirttikleri



cümle ögesi cümlenin hangi ögesi ise onlarla birlikte alınır / değerlendirilir ve cümlenin o ögesini oluştururlar.<sup>3</sup>

Örnekler:

<i><u>Ali</u> geldi.</i>	<i><u>Ali de</u> geldi</i>
Özne	özne
<i>Öğleyin <u>elma</u> yedim</i>	<i>Öğleyin <u>elma da</u> yedim</i>
nesne	nesne

Yerde bulunma hâli kategorisindeki cümlenin yer tümlecini / dolaylı tümlecini oluşturan bir sözcük veya sözcük öbeği de cümle içerisinde vurgulanmak, belirtilmek istendiğinde /mI/, /dA/ vb. görevli dil ögeleriyle birlikte kullanılabilir. Vurgu, soru vb. sebeplerle yerde bulunma hâli kategorisi durumundaki sözcük veya sözcük öbekleriyle birlikte kullanılan söz konusu görevli dil ögeleri vurguladıkları, belirttikleri sözcük veya sözcük öbekleriyle birlikte cümlenin yer tümlecini oluştururlar.

Örnekler:

*Erzurum'da oturuyoruz.*

*Yer t.*

*Erzurum'da mı oturuyoruz?*

*Yer t.*

*O yıllarda Kars'ta kaldık bir süre.*

*Yer t.*

*O yıllarda Kars'ta da kaldık bir süre.*

*Yer t.*

Konuyla ilgili kaynaklarda /+TA/ biçimbiriminin öncelikle cümlede işin, eylemin yapıldığı, gerçekleştiği yeri / “bulunma”yı bildirdiği kaydedilir; sonra da bu biçimbirimin diğer özellikleri (zaman, iş, durum, karşılaştırma, süre, süreklilik, gösterme, vasıta, amaç, sebep, belirtme, kesir, kısım, parça, aitlik vb. ifade ettiği)<sup>4</sup> belirtilir (Ergin, 1983, 234-235; Korkmaz, 2003, 289).

Türkçede görevli dil ögeleri (Ø (işaretsiz morfemler)<sup>5</sup>, ekler, ek+ekler, ek+edatlar, edatlar) birlikte kullanıldıkları anlamlı dil ögeleri içinde üstlendikleri

3 Görevli dil ögelerinin vurgulama, belirtme işlevleri hakkında farklı görüşler ve ayrıntılı bilgi için bk: KARAHAN, Leyla (2009), Vurgulama İşlevli Dil Birimleri, *İstanbul Kültür Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı Kongresi UTEK 2007 27-28 Ağustos 2007 Bildiriler Türkçenin Söz Dizimi ve Türk Edebiyatında Üslup Arayışları C. I Türkçenin Söz Dizimi*, İstanbul, 313-321.

4 /+TA/ biçimbirimi ve diğer görevli dil ögeleri bunu tek başlarına değil üzerlerine geldikleri anlamlı dil ögeleriyle (ad ve ad soylu sözcüklerle) birlikte ifade ederler.

5 Konu hakkında ayrıntılı bilgi için bk. GEMALMAZ, Efrasiyap (1996), STT'nde İşaretsiz (/Ø/) Görev Ögeleri Üzerine, *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, S. 6, Erzurum, 1-4.

görevlere / işlevlerine göre ad alırlar. Yani gerçekte görevli dil öğelerinin klişeleşmiş / alışlagelmiş adları değil; işlevleri önemlidir ve bu işlevlerine göre adlandırılmalıdırlar. Bulunma hâli ekinin özelliklerinden bahsedilirken:

“*Bulunma eki almış bir ad başka bir adla yan yana gelerek, tek bir ad veya ad değerinde bir kelime grubu oluşturabilir. Bu grup “bulunma grubu” diye adlandırılır.*” (Korkmaz, 2003, 295) denilmektedir.

Türkçedeki kavram işaretlerinin bir kısmını sözcük gruplarının oluşturduğu bir gerçektir. Bulunma grubu / bulunma öbeği de **ad veya ad soylu sözcük veya sözcük öbeği + /+TA/ biçimbirimi + ad veya ad soylu sözcük veya sözcük öbeği yapısından** meydana gelir: *elde bir, üçte iki, gözde insan, sözde dürüst, özde sahtekâr, yükte hafif, pahada ağır, yağda yumurta, fırında makarna, kundakta bebek, deveye kulak, çantada keklik ...* gibi. Hâl kategorilerinin esas özelliği yüklem özel belirleyicilerini, açıklayıcılarını, tümeleçlerini yapmak olduğundan kavramların işaretlenmesi sırasında ortaya çıkan bu durumla (sözcük yapımıyla) karıştırılmamalıdır. Her iki kategori de her ne kadar bulunma anlamı taşısa da birinde iki ad soylu sözcük arasında kavram ilişkisinin kurulması; diğerinde ise işaretlenmiş bir kavramın (ad soylu sözcük veya sözcük grubunun) yüklemle ilişkisi söz konusudur. Yani *bulunma eki almış bir ad başka bir adla yan yana gelerek tek bir ad veya ad değerinde bir kelime grubu oluşturuyorsa* artık bu sözcük grubunun alınması / konulması gereken yer / gramer kategorisi “hâl kategorisi” değil; “kavramların işaretlenmesi / sözcük yapım yolları” kategorisi olmalıdır.

/+TA/ biçimbirimi, *sıfat ve ad tamlamalarının tamlayan ve tamlanan öğelerinde yer alarak sıfat görevi üstlendiklerinde* (“*kül renginde bir öğle sonu*”, “*erişilmez güzellikte bir şey*”, “*lale renginde ipek elbise*”...) sıfat tamlamaları bahsinde; *bulunma durumunda bir ad, fülle birleşerek anlamca kaynaşmış birleşik fiil oluşturduğunda* (“*açıkta kal-*”, “*evde kal-*”...) kavramların işaretlenmesi ve sözcük türleri bahsinde; /-mAK/ ve /-mA/’lı ad-fiiller (mastarlar) ile birlikte bildirme eki alarak veya almadan *şimdiki zamanı karşıladıklarında* (*gelmekte, kızarmaktadır...*)<sup>6</sup> zaman kategorisi içinde (şimdiki zaman ve ekleri bahsinde) ele alınıp incelenmelidir.<sup>7</sup>

Türkçenin tarihî seyri içinde, tarihî ve çağdaş lehçe ve ağızlarda bulunma hâli kategorisinin yapımında kullanılan görevli dil öğelerinin, başka

6 Cümlede yatık / italik olarak dikkatlere sunulan tespitler için bk. KORKMAZ, Zeynep (2003), *Türkiye Türkçesi Grameri (Şekil Bilgisi)*, Ankara, 289-301.

7 /+TA/ biçimbiriminin yapımında kullanıldığı (gerçekte artık bulunma hâli kategorisi dışında kalan ve kesir, kısım, parça, aittik vs. bildiren) diğer kavram işaretleri de aynı bakış açısıyla yeniden değerlendirilip tasnif edilebilirler. Hâl kategorilerinin yapımında kullanılan biçimbirimlerle ilgili son zamanlarda müstakil çalışmaların yapıldığını da kaydetmek gerekir. Erdoğan Boz tarafından hazırlanan /+A/ biçimbirimiyle ilgili kitap da bunlardan biridir: bk. BOZ, Erdoğan (2007), *Türkiye Türkçesinde +{A} Durum Biçimbirimi*, Ankara. Eser birçok açıdan konuyla ilgili yeni çalışmalara kaynak oluşturacak, yol gösterecek nitelik taşımaktadır.

hâl kategorilerinin yapımında da kullanıldığı veya başka hâl kategorilerinin yapımında kullanılan görevli dil öğelerinin bulunma hâli kategorisinin yapımında da kullanıldığı bilinmektedir. Bu nedenle /+TA/ biçimbiriminin ad ve ad soylu sözcüklerin veya sözcük gruplarının üzerilerine gelerek onlarla yüklem arasında araç / vasıta ilişkisi kurduğunda vasıta hâli içinde; sebep ilişkisi kurduğunda sebep hâli içinde; durum / nasıllık ilişkisi kurduğunda nasıllık hâli içinde; miktar, nicelik ilişkisi kurduğunda nicelik hâli içinde; amaç ilişkisi kurduğunda da hedef hâli içinde... değerlendirilmesi hâl kategorisinin ve cümlelerin öğelerinin hem ana dili Türkçe olanlara hem de Türkçeyi sonradan öğrenenlere öğretimi bakımından büyük önem taşır. Çünkü bünyelerinde /+TA/ biçimbirimini barındıran (/+TA/ biçimbiriminin yüklemle irtibatlandığı) ad ve ad soylu sözcükler vasıta hâlinde iseler cümlelerin vasıta tümleçlerini; sebep hâlinde iseler cümlelerin sebep tümleçlerini; hedef hâlinde iseler hedef tümleçlerini, nasıllık hâlinde iseler de nasıllık / durum tümleçlerini oluştururlar.

## 2.2. Zamanda Bulunma Hâli:

Zamanda bulunma hâli kategorisi; ad ve ad soylu sözcüklerin üzerlerine /+Ø/, /+TA/, /+A/, /+<sup>0</sup>n/, /+IAyIn/, /+A kala/, /+Ø kala/, /+I geçe/, /+Ø geçe/, /+Tan/, /+TAn sonra/, /+TAn önce/, /+IA/, /+Ø gibi/, /+Ø suları(nda)/, /+Ø civarı(nda)/, /+Ø üzeri/... görev öğelerini alarak cümlede işin yapıldığı, gerçekleştiği anı / zamanı bildirdikleri; zaman tümleçleri ( alışlagelmiş terimiyle zaman bildiren zarf tümleçleri) yaptıkları kategorinin adıdır.

Örnekler:

*Bu akşam gün batarken gel.*

*Dün gece bizim oralara yağmur çok yağmış.*

*Saat beşte geldim eve.*

*İlk görüşte birbirlerine âşık olmuşlar.*

*Van Bahçesaray'ın yolları baharda açılır ancak.*

*Üniversite yıllarında bir başkadır arkadaşlık.*

*Yağmurda yürümeyi çok seviyor.*

*Ayşelerin evleri 17 Ağustos depreminde yıkılmış.*

*Veli bu kış da gelmedi; annesi bahara geleceğini söyledi.*

*Ayşeler yazın düğün yapacaklarmış.*

*Kışın buralara bir kar yağdı bir kar yağdı anlatamam sana.*

*Sabahleyin fark ettim cüzdanımı çaldırıldığımı.*

*Asena, saat beşe on kala bana bir uğrayıver.*

*On kala çıktım.*

*Uçağımız üçü beş gece kalkacak.  
 Erkenden haber göndermiştik.  
 Beşten sonra ayrıldım.  
 Üçten önce görüşelim.  
 Kışla her şey alt üst oluyor; her şey donuyor sanki içimde...  
 Üç gibi orada oluruz.  
 Beş sularında kaza meydana gelmiş.  
 Dört civarı geldik.  
 Akşam üzeri beni aradı.*

Yukarıda örneklendirilen zamanda bulunma hâli ile ilgili olarak ne yazık ki kaynaklarda özel bir bölüm ve detaylı bir bilgi bulunmamaktadır. Konu hakkında ilk dikkate değer bilgiler de yine Gemalmaz ve öğrencilerine aittir. Ancak bu çalışmaların büyük bölümünde de zamanda bulunma hâli kategorisinin yapımında kullanılan görevli dil öğelerinin yalnızca bir kısmına yer verilmiş; konu yüzeysel olarak ele alınıp incelenmiştir. Oysa Türkçede söz diziminin en önemli öğelerinden birini oluşturan ve cümleyi âdeta kumanda eden / şekillendiren zaman tümleçlerinin / zaman bildiren zarf tümleçlerinin yapımında kullanılan **zamanda bulunma hâli kategorisi** ve bu kategori ile ilgili ayrıntılar göz ardı edilmeyecek kadar önemlidir. Örneğin zamanda bulunma hâli kategorisinin yapımında kullanılan /+<sup>0</sup>n/ biçimbirimi, konuyla ilgili kaynakların büyük bölümünde vasıta / araç (instrumental) hâli eki olarak nitelendirilmiş; ekin vasıta, hâl-durum, berkitme işlevlerinin yanında “zaman bildirme” işlevinin de olduğu kaydedilmiştir. Bu tür değerlendirmelerde (maksat böyle olmasa da) bir kategoriden ziyade bir ek ve onun işlevlerinin ön plana çıktığı / çıkartıldığı görülür. Çok az kaynakta ise eski bir vasıta hâli eki olduğu, zamanda bulunma da bildirdiği belirtilmiştir:

*Zaman adlarından +<sup>0</sup>n ekiyle yapılmış bulunan kısım, yazın, güzün, kūsün, künün, tünün, dünün, günün vb. kelimelerde, +<sup>0</sup>n vasıta hâli ekinin isim çekimi görevi bakımından bir kalıplaşmaya uğrayarak bu şekilleri meydana getirdiği bazı dil bilgisi kitaplarında ve araştırmalarda yer almıştır ... Ancak, Türk dili metinlerinin dikkatle ve kronolojik bir sıra ile incelenmesi gösteriyor ki, Türkçe’de zaman zarfı türetmek için özel ekler bulunmadığından +<sup>0</sup>n eki bu konuda kalıplaşma evresini de aşarak yine çekim eki olarak kullanıldığı devirlerde her zaman kelimesinden bir zaman zarfı yapabilecek özellik kazanmış; dolayısıyla zaman zarfları yapan bir türetme eki durumuna geçmiştir. Fakat ek, artık bugün lehçelerde kullanılış alanından çıktığı için canlı olduğu devirlerde yapmış olduğu zaman zarfı türetmeleri de ancak arkaik şekiller hâlinde devam*

etmektedir (Korkmaz, 1994, 28-29).

Zamanda bulunma bildiren isimlerden bir kısmı eski vasıta hâli (instrumental) ekiyle yapılmış şekilleriyle (yaz+ın, sabah+leyin vb.), diğer bir kısmı da işaretli olarak (dün +Ø, salı günü vb.) kullanılırlar (Gemalmaz, 1992, 111,142).

Türkiye Türkçesi ile ilgili yaptığı çalışmalarla tanınan Kerime Üstünova, *Türkiye Türkçesi Ad İşletimi (Biçim Bilgisi)* adlı eserinin “Zaman Zarf Tümleci Durumu” başlığı altında /+<sup>0</sup>n/ biçimbiriminin zamanda birliktelik anlamı taşıdığına ve zaman zarf tümleci yaptığına dikkat çekmektedir:

Bugün arkaik ek görünümünde olan {-n} eki, kalıplaştığı sözcüklerin eylem / yükleme zaman ilişkisi içine girerek zaman zarfı / zaman zarf tümleci görevini üstlenmesini sağlar. Böylece geldiği dil birimi ile eylem arasında zaman ilişkisi kurulmuş olur.

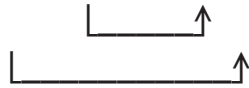
Yazı-n teyzemler Erzurum'a gelecekler.



Hava soğuk olur diye size kışı-n gelmezler.



Nedense güzü-n köye gitmek isterim.



Emine teyze gündüzü-n çocuk bakıyordu.



Yukarıda verilen örneklerde bünyelerinde donuklaşmış {-n} ekini barındıran sözcükler (yazın, kışın, güzün, gündüzün), eylemle zaman ilişkisine girseler de {-n} eki, birliktelik işlevini tamamen unutmuş değildir. Sözcüklerde zamanda birliktelik anlamı vardır (Üstünova, 2008, 229).

Yapılan açıklamalar ve verilen örnekler /+<sup>0</sup>n/ biçimbiriminin (tıpkı /+TA/ biçimbirimi gibi) zamanda bulunma hâli kategorisinin yapımında kullanıldığını açıkça ortaya koymaktadır. Bu sebeple zamanda bulunma hâli kategorisinin yapımında kullanılan biçimbirimler arasında /+<sup>0</sup>n/ biçimbiriminin de gösterilmesi gerekir.

(Yerde bulunma hâli kategorisinde olduğu gibi) zamanda bulunma hâli kategorisinde de cümlenin zaman tümlecini / zaman bildiren zarf tümlecini oluşturan sözcük veya sözcük öbekleri cümle içerisinde vurgulanmak, belirtilmek istendiğinde /mI/, /dA/, /dahi/... vd. görevli dil öğeleriyle birlikte kullanılabilir.

Örnekler:

**Yarın mı gelecek?**

*zaman t.*

*Bu çocuk **kışın bile** üzerine bir şey giymiyor.*

*zaman t.*

**Saat dokuzda da gittik ama evde kimse yoktu.**

*zaman t.*

**İstikbalde dahi seni bu hazineden mahrum etmek isteyecek dâhilî ve haricî**

*zaman t.*

*bedhahların olacaktır.*

Türkçede zamanda bulunma hâli kategorisindeki bir sözcük veya sözcük öbeği özellikle vurgulanmak istendiğinde yüklemleştirilir. Böyle cümlelerde mantıki olarak cümlenin zaman tümlecini oluşturan zamanda bulunma hâli kategorisindeki sözcük veya sözcük öbekleri gramatikal olarak cümlenin yüklemi görünümündedirler.

Örnekler:

Sınav **saat beşte** yapıldı.

*zaman t.*

Sınav **saat beşteydi.**

yüklem

#### 4. Sonuç ve Öneriler:

1. Türkçede farklı terimlerle ifade edilen hâl kategorisinin / ad durum kategorisinin asıl işlevi yüklem özel ve geçici açıklayıcıları, belirleyicileri olan tümleçleri yapmaktır.

2. Bulunma hâli kategorisi de ad kategorilerinden biridir ve “yerde bulunma hâli kategorisi” ve “zamanda bulunma hâli kategorisi” olmak üzere iki ayrı kategoriden oluşur.

3. Diğer hâl kategorilerinde olduğu gibi bulunma hâli kategorisinin yapımında da eklerin yanı sıra farklı görev öğelerinden de (Ø, ek+ek, ek+edat, edat) yararlanılmaktadır.

4. “Yerde bulunma hâli kategorisi”nde ad ve ad soylu sözcükler görevli dil öğeleriyle birlikte kullanılarak eylemin yapıldığı, gerçekleştiği yeri / yer tümlecini (dolaylı tümleci) oluştururlar.

5. “Zamanda bulunma hâli kategorisi”nde ise ad ve ad soylu sözcükler görevli dil öğeleriyle birlikte kullanılarak eylemin yapıldığı, gerçekleştiği zamanı / zaman tümlecini (alışlagelmiş terimiyle zaman bildiren zarf tümleci)

oluştururlar.

Yukarıda belirtilen hususlar da göz önünde bulundurularak:

1. Türkçe dil bilgisi kitaplarında hâl kategorisi ilgili bölümler yeniden ele alınıp düzenlenmelidir.

2. Bulunma hâli kategorisinin yüklemde özel belirleyicilerini / açıklayıcılarını (tümleçleri) yapan bir kategori olduğu; (tıpkı diğer ad durum kategorilerinde olduğu gibi) bu kategoride de önemli olanın ek hâlindeki görevli elemanlar değil, eklerin ve diğer görevli dil öğelerinin yükleme taşıdıkları ad ve ad soylu sözcüklerle kurdukları ilişki olduğu vurgulanmalıdır.

3. Bulunma hâli kategorisinin yapımında önemli rol oynayan /+TA/ biçimbiriminin, oluşumunda yer aldığı (gerçekte artık bulunma hâli kategorisi dışında kalan ve tamlama, kesir, kısım, parça, aitlik vs. bildiren) diğer kavram işaretleri bulunma hâli kategorisi içinde değil; ait oldukları kategorilerin (kavramların işaretlenmesi / sözcük yapım yolları, sözcük grupları, sözcük türleri...) içinde değerlendirilmelidirler.

## Kaynaklar

- ADALI, Oya (1979), *Türkiye Türkçesinde Biçimbirimler*, Ankara.
- ALKAYA, Ercan (2007), *Kuzey Grubu Türk Lehçelerinde Edatlar*, Elazığ.
- ALYILMAZ, Cengiz (1994), *Orhun Yazıtlarının Söz Dizimi*, Erzurum.
- ALYILMAZ, Semra (1998), *Prens Kalyanankara ve Papamkara Hikâyesinin Uygurcasının Söz Dizimi*, Erzurum, (Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi).
- ARSLAN-EROL, Hülya (2010), Kazak Türkçesinde İsim Çekim ve İşletme Eklerindeki Kalıplaşmalar, *Dil Araştırmaları*, S. 6, Ankara, 61-86.
- ATABAY, Neşe, KUTLUK, İbrahim, ÖZEL, Sevgi (1983), *Sözcük Türleri*, Ankara, Yöneten ve Yayına Hazırlayan: Doğan AKSAN.
- AYDIN, Mehmet (2006), *Dilbilim El Kitabı*, Bişkek.
- BİRAY, Himmet (1999), *Batı Grubu Türk Yazı Dillerinde İsim*, Ankara.
- BOZ, Erdoğan (2007), *Türkiye Türkçesinde +{A} Durum Biçimbirimi*, Ankara.
- BÖREKÇİ, Muhsine (1995), *Atatürk'ün Nutuk'unda Söz Dizimi*, Erzurum (Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Doktora Tezi).
- BÖREKÇİ, Muhsine (2007), Türkçede Hâl Eklerinin İşlevsel Olarak Sınıflandırılması Üzerine Bir Deneme, *IV. Uluslararası Türk Dili Kurultayı Bildirileri I 24-29 Eylül 2000*, Ankara, 245-275.
- BURAN, Ahmet (1995), Türkçede İsim Çekim Ekleri, *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, C. 7, S. 1-2, Elazığ, 37-48.
- BURAN, Ahmet (1996), *Anadolu Ağzlarında İsim Çekim (Hâl) Ekleri*, Ankara.
- CEMİLOĞLU, İsmet (2001), *Dede Korkut Hikâyeleri Üzerinde Söz Dizimi Bakımından Bir İnceleme*, Ankara.



- DAŞDEMİR, Muharrem (2000), *Dede Korkut Hikâyeleri'nin Söz Dizimi*, Erzurum, (Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Doktora Tezi).
- DELİCE, H. İbrahim (2007), *Türkçe Sözdizimi*, İstanbul.
- DEMİR, Nurettin, YILMAZ, Emine (2003), *Türkçe El Kitabı*, Ankara.
- DOĞAN, Talip (2008), Salmas Ağzında Hâl Ekleri, *Turkish Studies International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, Volume 3/3 Spring 2008, 319-344.
- EDİZKUN, Haydar (1988), *Sesbilgisi, Biçimbilgisi, Cümlebilgisi Türk Dilbilgisi*, İstanbul.
- EKER, Süer (2005), *Çağdaş Türk Dili*, Ankara.
- ERCİLASUN, Ahmet Bican (2009), Kelime Grubundan Cümleye, *İstanbul Kültür Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı Kongresi UTEK 2007 27-28 Ağustos 2007 Bildiriler Türkçenin Söz Dizimi ve Türk Edebiyatında Üslup Arayışları C. I Türkçenin Söz Dizimi*, İstanbul, 166-174.
- ERGİN, Muharrem (1983), *Türk Dil Bilgisi*, İstanbul.
- GEMALMAZ, Efrasiyap (1992), *Standart Türkiye Türkçesi (STT)'nin Formanlarının Enformatif Değerleri ve Bu Değerlerin İhtiyaç Hâlinde Bu Dilin Gelişimine Muhtemel Etkileri*, Erzurum.
- GEMALMAZ, Efrasiyap (1995), Türkçenin Morfo-Sentaktik Yapısının Fonolojisine Etkileri, *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, S. 3, Erzurum, 1-7.
- GEMALMAZ, Efrasiyap (1994), Türkçede İsim Tamlamalarının Derin Yapısı, *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, S. 4, Erzurum, 1-5.
- GEMALMAZ, Efrasiyap (1996), STT'nde İşaretsiz (/Ø/) Görev Ögeleri Üzerine, *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, S. 6, Erzurum, 1-4.
- GEMALMAZ, Efrasiyap (2010), *Türkçenin Derin Yapısı*, Ankara, Yayına Hazırlayanlar: Cengiz ALYILMAZ - Osman MERT.
- GRÖNBECH, K. (1995), *Türkçenin Yapısı*, Ankara, Çeviren: Mehmet AKALIN.
- GÜLSEVİN, Gürer (1997), *Eski Anadolu Türkçesi'nde Ekler*, Ankara.
- HACIEMİNOĞLU, Necmettin (1984), *Türk Dilinde Edatlar*, İstanbul.
- HATİBOĞLU, Vecihe (1974), *Türkçenin Ekleri*, Ankara.
- KARA, Funda (2001), *Namık Kemal'in Mektupları'nda Söz Dizimi*, Erzurum, (Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Doktora Tezi).
- KARAAĞAÇ, Günay (2009), *Türkçenin Söz Dizimi*, İstanbul.
- KARAHAN, Leyla (1999), Yükleme (Accusative) ve İlgî (Genitive) Hâli Ekleri Üzerine Bazı Düşünceler, *3.Uluslararası Türk Dili Kurultayı 1996*, Ankara. 605-611.
- KARAHAN, Leyla (2009), *Türkçede Söz Dizimi*, Ankara.
- KARAHAN, Leyla (2009), Vurgulama İşlevli Dil Birimleri, *İstanbul Kültür Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı Kongresi UTEK 2007 27-28 Ağustos 2007 Bildiriler Türkçenin Söz Dizimi ve Türk Edebiyatında Üslup Arayışları C. I Türkçenin Söz Dizimi*, İstanbul, 313-321.
- KARAÖRS, Metin (2005), *Türk Lehçelerinde Karşılaştırmalı Şekil ve Cümle Bilgisi (Cümle Tahlilleri)*, Ankara.
- KONONOV, A. N (1956), *Grammatika sovremennogo turetskogo literaturnogo yazıka*, Moskva-Leningrad.
- KORKMAZ, Zeynep (1992), *Gramer Terimleri Sözlüğü*, Ankara.

- KORKMAZ, Zeynep (1994), *Türkçede Eklerin Kullanılış Şekilleri ve Ek Kalıplaşması Olayları*, Ankara.
- KORKMAZ, Zeynep (2003), *Türkiye Türkçesi Grameri (Şekil Bilgisi)*, Ankara.
- KOÇ, Nurettin (1990), *Yeni Dilbilgisi*, İstanbul.
- MERT, Osman (2002), *Kutadgu Biligde Hâl Kategorisi*, Erzurum, (Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Doktora Tezi).
- MERT, Osman (2003), Türkçe’de Hâl Kategorisi ve Öğretimi, *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, S. 21, Erzurum, 25-32.
- ÖNER, Mustafa (1999), Türkçede Edatlı (Sentaktik) İsim Çekimi, *Türk Dili*, S. 565, Ankara, 10-18.
- ÖNER, Mustafa (2003), Edatların “Karşılaştırma” ve “Sınırlandırma” Bağlantıları, *TDAY Belleten 1999 /I-II*, Ankara, 147-157.
- ÖZKAN, Mustafa, SEVİNÇLİ, Veysi (2008), *Türkiye Türkçesi Söz Dizimi*, İstanbul.
- ÖZKAN, Nevzat (2001), Hal Ekleri Kalıplaşmaları ve Sebepleri Üzerinde Bir Değerlendirme, *İlmî Araştırmalar*, S. 12, İstanbul, 153-165.
- SEV, Gülsel (2007), *Tarihî Türk Lehçelerinde Hâl Ekleri*, Ankara.
- TEKİN, Talat (2003), *Orhon Türkçesi Grameri*, İstanbul.
- TİMURTAŞ, Faruk Kadri (1981), *Eski Türkiye Türkçesi XV. Yüzyıl Gramer-Metin-Sözlük*, İstanbul.
- UZUN, Nadir Engin (2000), *Ana Çizgileriyle Evrensel Dilbilgisi ve Türkçe*, İstanbul.
- ÜSTÜNER, Ahat (2003), *Türkçede Pekiştirme*, Elazığ.
- ÜSTÜNOVA, Kerime (2008), *Türkiye Türkçesi Ad İşletimi (Biçim Bilgisi)*, İstanbul.
- VARDAR, Berke (vd.) (1988), *Açıklamalı Dilbilim Terimleri Sözlüğü*, İstanbul.